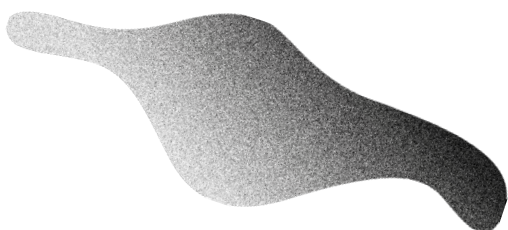
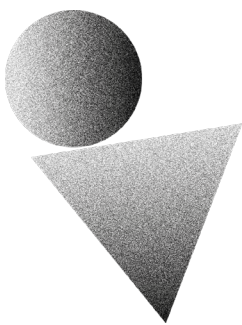
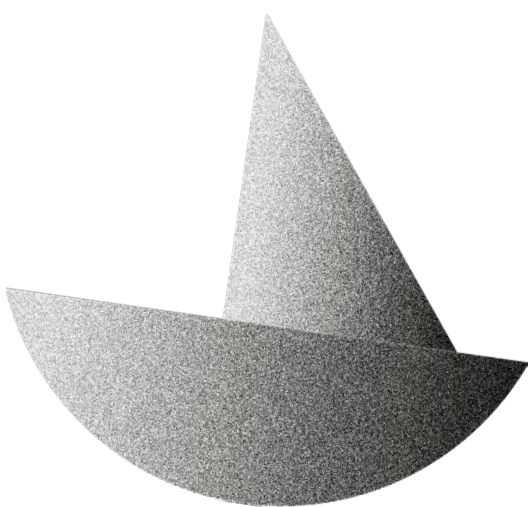

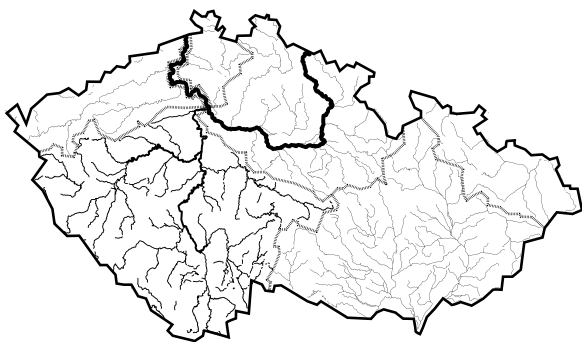
KRAJINA V ŘEKY

Tato brožura byla připravena k výstavě,
která se konala 21. 6. 2018 do 30. 9. 2018 na Štvanici.

Výstava se konala v rámci Landscape festivalu 2018

Krajina řeky

Během staletí nám řeka nepřestala sloužit. I když jsme její nivu proměnili k nepoznání, svoji odvěkou podstatu si řeka stále uchovává.

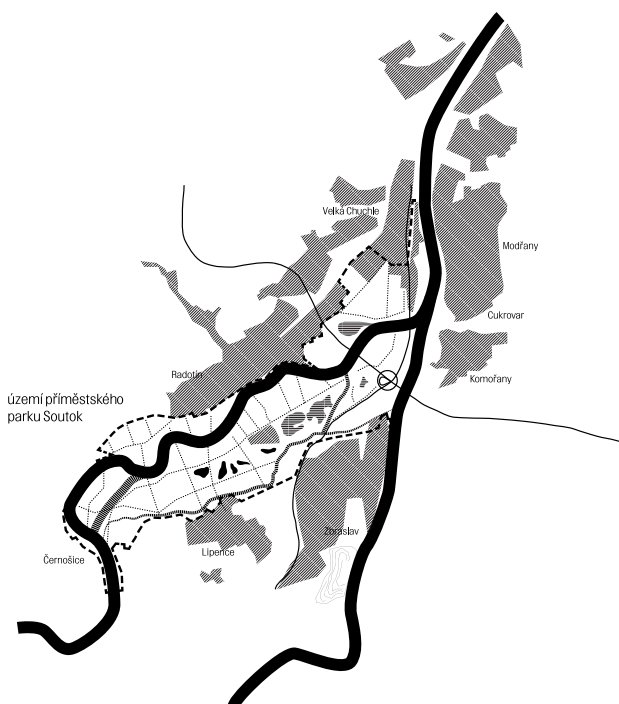
Řeku si nosíme v sobě. Promítá se v písních, symfoniích, malbách, fotografiích, literatuře, rčeních, anekdotách, argotu, vůních. Ale co náš současný vztah k řece?

Zveme vás k procházce po březích řeky. K zamyšlení, spočinutí, přemýšlení o krajině. Nejde o vzpomínání na staré zlaté časy, kdy se na břehu pásly ovce a řeka nebyla „ověnčena“ propustmi a povodňovými zátarasy. Dvakrát nevstoupíš do stejné řeky. Jde o soužití s řekou teď a tady.

Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy ve spolupráci s hlavním městem Prahou postupně tvoří vizi, jak ke krajině citlivě přistupovat. V roce 2014 vznikla Koncepce pražských břehů, která chápe prostor řeky jako celoměstsky významný veřejný prostor a navrhuje, jak jej konkrétně rozvíjet.

Pro příměstské oblasti údolní nivy Trojské kotliny a soutoku Vltavy a Berounky připravujeme demokratické nástroje místní správy území. V širším dialogu jsme se dopracovali k podrobnějším řešením, o kterých bychom vám rádi řekli víc. A možná bychom vás rádi inspirovali k novému pohledu na vše, čím nás řeka obohacuje. Výstavu chápeme jako jeden z kroků k hledání odpovědného chování vůči krajině řeky.

Příměstský park Soutok

Zemědělská nivní krajina kolem soutoku Berounky a Vltavy má velký podíl soukromého vlastnictví půdy a protíná se zde mnoho protichůdných zájmů.

Malebná krajina s přirozeně meandrující řekou nemá sdílenou vizi rozvoje a trpí nadměrnou fragmentací. Naštěstí představitelé dotčených městských částí společně s městem Černošice a hlavním městem Prahou roku 2015 podepsali memorandum o spolupráci na rozvoji a budoucím využití území. Následně vznikla platforma „Společně na soutoku“, pro kterou IPR Praha pořídil katalog projektů a záměrů v území a generel ekosystémových služeb.

Nyní se pracuje na územní studii, ve které se skloubí požadavky místních s koncepcí příměstského parku. Nejde o obnovu původní přírody ani o přeměnu území na velkoplošnou rekreační oblast. Cílem je postupný vznik různorodé, přehledné a přístupné krajiny s živou, proudící řekou, která bude integrovat ekonomické a rekreační aktivity místních aktérů.

V současné chvíli se zakládá Příměstský park Soutok, který zajistí diskuzi o využití území a bude partnerem pro tvorbu územně plánovací dokumentace. Od roku 2019 by měl mít park svého ředitele, který dohlédne, aby se dohodnutá vize stala skutečností.

Příměstský park Trojská kotlina

Trojská kotlina je jedno z nejhodnotnějších přírodních území Prahy. Její páteř tvoří nesplavněné rameno Vltavy. Ke krajině patří cenné svahy, vinice, louky.

O zdejší krajině se opět začalo přemýšlet v souvislosti s projektem rozšíření čistírny odpadních vod. Prvním krokem k celostnímu řešení krajiny je koncepce Císařského ostrova. Roku 2015 jsme uspořádali soutěžní workshop, ze kterého vzešly návrhy na zlepšení projektu Nová vodní linka a doporučení, jak řešit okolí, a návrh na revitalizaci přírodního prostředí řeky kolem stavby.

Do workshopu se zapojila řada aktérů s různými zájmy. Městské části požadovaly zachovat přitažlivou krajinu, ochránci přírody respekt k přírodním hodnotám, Povodí Vltavy průtočnost a zoo dopravní dostupnost. Zvítězil návrh, který klade důraz na vztah k řece a ctí terén nivy, čímž zachovává paměť místa a navazuje na vitalitu říčního ekosystému.

V roce 2017 Praha přijala koncepci a akční plán Císařského ostrova. Společně s městskými částmi a Povodím Vltavy podepsala memorandum o spolupráci, budoucím využití a správě Trojské kotliny.

V roce 2018 by měl být založen příměstský park, který bude iniciačním a koordinačním nástrojem pro celou oblast.

Řeka břehem nekončí

Naše krajiny jsou výsledkem činnosti řek. Svým působením Vltava určila charakter Pražské kotliny a kaňonů na severu a jihu. Barva a lesk vody, hrubost štěrků a písků, hutnost bahna, kolísající průtok vody při deštích i během sucha, to vše váže řeku ke krajině jejího povodí. Nejbliž řece je její niva, plochý kus země, kam se řeka rozlévá, kde se větví a meandruje.

Niva a její příroda

Vltava a Berounka byly v Praze klidnými řekami, v jejichž nivě se ukládaly sedimenty. Řeka s rybami a vodními živočichy v proudech i tišinách, s písčiny a náplavami, které hostí vodní ptactvo. Řeka s bujnou vegetací na březích a lužními háji v ploché nivě. Pozůstatek lužního lesa prostřídaný bohatými nivními loukami se nám částečně zachoval například ve Stromovce.

Člověk v nivě řeky

Člověk i v minulosti řeku upravoval ke svému užitku. I tak byla obydlená krajina stále provázaná s říčním ekosystémem a forma tohoto soužití se po staletí neměnila. Otevřený prostor pastvin a luk. Mohutné solitérní stromy. Náhony mlýnů, poříční rybníky. Drobné stupně a jezy. Zahrady s úrodnou půdou. Výhonové tůně, brody a mosty. Staré cesty kopírují hranu nivy.

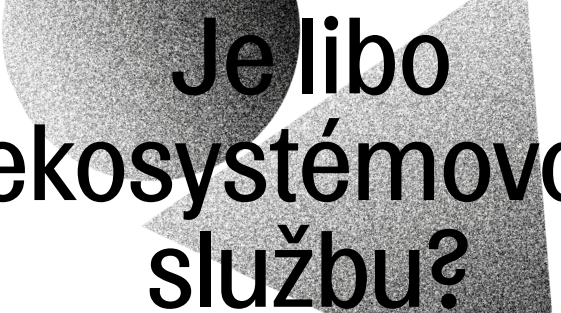
Obývání není dobývání

Devatenácté století přineslo nové možnosti. Nahrazením říčního koryta umělým kanálem jsme získali kapacitní dopravní cestu a také nové území pro průmysl, bydlení a zemědělství. Ekosystém řeky tím ale značně utrpěl. Řeka již neumí pojmout povodně, proto stavíme nové protipovodňové valy. Zdá se však, že se náš vztah k řece mění, a tak je to všude po světě. Přibývá příkladů celostního přístupu ke krajině řeky.

Právo na krajinu

Řeka nám dala skutečnou krajinu. Svět radostí, osobních vzpomínek. Dala nám prostor, který nás spojuje s ostatními lidmi. S těmi, co žijí i nežijí. A nejen s lidmi. Řeka nás spojuje s živou přírodou. A právě na takovou krajinu máme právo. K takové krajině máme i povinnosti. Před 14 lety se k ní přihlásil i náš parlament a podepsal Úmluvu o krajině. Nivní prostor řeky je dar, na který mají obyvatelé právo.

Je libo ekosystémovou službu?

Koncept ekosystémových služeb vnáší svěží přístup v ochraně přírody. To, co pro člověka skutečně dělá příroda, se dlouho řešilo nesystematicky a okrajově. IPR Praha vyhodnotil ekosystémové služby ve svých projektech v Troji a na Soutoku. Je jich mnoho a dělí se na kulturní, regulační, podpůrné a zásobovací. O těchto službách se více dozvíte dále na samostatných panelech.

Nezbytnost dohody

Dobře fungující krajinu v okolí řeky si nelze představit bez společenské dohody. Různorodé zájmy, práva a zodpovědnosti nemusejí být překážkou, existuje-li shoda na dlouhodobém cíli a vůle spolupracovat. Inspirací pro úspěšnou dohodu jsou tzv. amsterdamské principy: „Začněte v malém, nevyklučujte nikoho, uklid'te zbraně, soustřed'te se na obsah, sdílejte příběhy, kontrolujte své emoce, buď'te zvědaví, zapojte se.”

Příměstské parky přicházejí

Příměstský park je v Evropě osvědčeným nástrojem rozvoje příměstské krajiny, který překračuje správní hranice a sdružuje místní aktéry. Není zaměřen pouze na ochranu a péči o krajinu, ale jako lokální organizace má přinášet vizi území, koordinovat a participovat, budovat identitu, rozvíjet komunity a také vzdělávat. Jestli přinese ovoce také v Trojské kotlině a na Soutoku?

To brzy uvidíme.

Celostní přístup k řece

Jeden z hlavních principů udržitelného rozvoje spočívá v tom, že projekty i správa nemohou být udržitelné, pokud neřeší zájmy ostatních, což může být zájem správce toku, ochránce přírody nebo historika. Činnost by neměla být odborně jednostranná, ale měla by sdílet cíle a být otevřená novému poznání a spolupráci. Důležitá je krajinářská architektura, která ví jak dosáhnout společné formy v souladu s povahou místa i jeho ekologií.

Zbystření smyslů

Řeka ve městě nabízí bezprostřední kontakt s přírodou. Zkušenost našich smyslů s šuměním větru v korunách stromů, se studenou vodou v řece a kyprou půdou pod bosýma nohama má prokazatelný pozitivní vliv na fyzické a mentální zdraví člověka. Skrze tělesnou smyslovou zkušenost navíc pocítujeme spřízněnost s živočichy, rostlinami a ostatními přírodními fenomény a rozvíjíme tak vědomí zodpovědnosti za svět kolem nás.

Nositelka identity

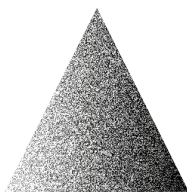

V krajině Vltavy je dnes zapsáno tisícileté soužití člověka s řekou. Každý kámen, strom i most má svůj důvod. Řeka je nositelkou paměti. Člověk potřebuje žít ve vztazích k druhým lidem a také k místům, které obývá. Díky krajině řeky se můžeme dotknout historie, která není pouze abstraktním pojmem z učebnice, ale umožňuje nám budovat vztah a sounáležitost s místem, ve kterém žijeme.

Škola pod širým nebem

Přírodní ekosystémy řeky jsou otevřenou učebnou a živou laboratoří zároveň. Nabízí nám nepřeberné možnosti a atraktivní formy vzdělávání v bezprostředním kontaktu s řekou. V učení nám pomohou informovaní rodiče, lektoři nebo budování informačních systémů přímo v místě. Díky porozumění krajině řeky můžeme teprve rozvíjet odpovědné chování vůči ní.

Odpočinek u řeky

Řeka je cestou i místem k odpočinku. Zve nás ke hře, k brouzdání, posezení s přáteli nebo procházkám či sportování. Cesty kolem Vltavy nás také vedou do práce nebo do školy. Je velmi příjemné, když se taková cesta navíc citlivě vine proměnlivou krajinou nivy. Vybuodovali jsme mnoho bariér, přibližme se nyní k řece, kde to je ještě možné, propojme břeh v souvislou nit a řeka nám to mnohokrát vrátí.

Řeka chrání

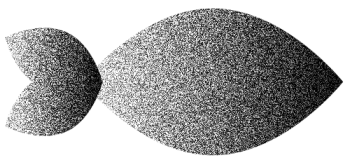
Nivy řek a potoků umí regulovat povodně. Přírodní nivy jsou územím, kde se toky zpomalují meandrováním, rozlévají se, zasakují a skrze vegetaci odpařují.

Regulacemi jsme jim ale tuto vlastnost vzali a nyní se potýkáme s důsledky. V Praze již existují první vlašťovky revitalizací na Rokytce, v Šáreckém údolí a také plány na revitalizaci, jako je projekt Divoká Vltava u Císařského ostrova.

Účinný regulátor

S čím vším nám pomáhá říční ekosystém? Niva je dokonalou klimatizací, vegetací se vypařuje velké množství vody, tím ochlazuje a zvlhčuje rozpálený městský vzduch, také zachycuje prach i jímá CO₂. Je účinným filtrem čistícím zasakující vodu, zachytává živiny, které jsou znovu dostupné v její úrodné půdě. Ptáci a hmyz, které niva hostí, regulují výskyt škůdců na polích a zahradách. Za takové služby bychom se nedoplatili.

Produkty od řeky

Krajina řeky je stále zdrojem mnoha produktů. Může to být čerstvě ulovený pstruh, medvědí česnek nebo miska z lužního dubu. Nivní půda také přeje zelenině a obilninám. Na vlhkých pastvinách se pasou krávy a ovce. Toho všeho lze šetrnou cestou dosáhnout. Jen velmi pomalu se obracíme k místním potravinám z ekologického zemědělství. Proměna krajiny začíná u každého z nás.

Životodárný zdroj

Co jsou podpůrné ekosystémové služby? Jde o jevy, bez kterých není možný život jako takový. Ekosystém tvoří životní prostředí druhů neboli biotopy.

Je nositelem biodiverzity, fotosyntézy a půdotvorných procesů. Zdravá řeka je navíc vždy mozaikou řady biotopů táhnoucích se podél toku – je přírodní páteří okolní krajiny. Díky dostupné vodě představuje velmi výkonný ekosystém, který nemá v české krajině srovnání.

AUTORSKÝ TÝM VÝSTAVY — MAREK KUNDRATA, ŠTĚPÁN ŠPOULA, VIKTÓRIA
MRAVČÁKOVÁ, MICHELLE ADLEROVÁ, ALŽBĚTA BRŮHOVÁ
SPOLUPRÁCE — ZDENĚK ENT, JAN RICHTER, ELIŠKA BRADOVÁ
REALIZACE — ALŽBĚTA BRŮHOVÁ
JAZYKOVÁ KOREKTURA — NATAŠA MACHAČOVÁ
PRODUKCE — VIKTÓRIA MRAVČÁKOVÁ, MAREK KUNDRATA

IPRPRAHA.CZ/KRAJINAREKY

IPR —
PRAHA

